Institutul de Politici Publice

APLICAREA TESTĂRII LA DETECTORUL COMPORTAMENTULUI SIMULAT (POLIGRAF)

POLICY PAPER

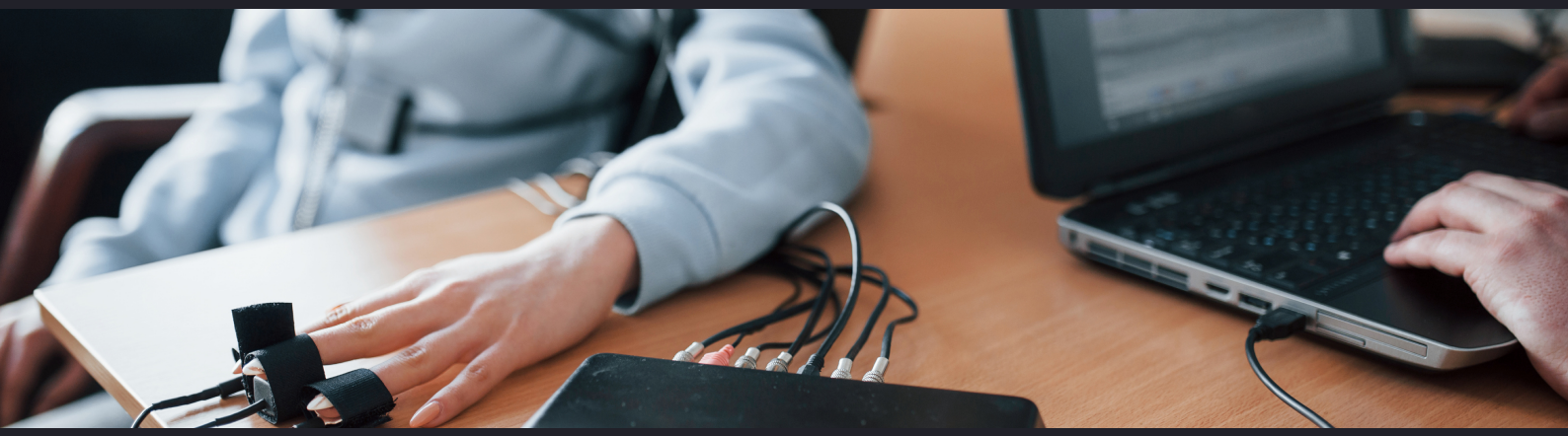

MARIANA KALUGHIN
ANTON KALUGHIN

CHIȘINĂU 2020

Institutul de Politici Publice

APLICAREA TESTĂRII LA DETECTORUL COMPORTAMENTULUI SIMULAT (POLIGRAF)

POLICY PAPER

MARIANA KALUGHIN
ANTON KALUGHIN

Studiul este realizat în cadrul proiectului Consolidarea supravegherii democratice a sectorului de securitate în Republica Moldova", implementat cu susținerea financiară a Centrului pentru Guvernarea Sectorului de Securitate – DCAF din Geneva, Elveția. Conținutul acestui studiu aparține autorilor și nu reflectă în mod neapărat viziunile și poziția donatorului.

Prezentul studiu a fost realizat în cadrul proiectului Institutului de Politici Publice „Enhancing democratic oversight of the Security Sector in Moldova”, finanțat de Centrul pentru Guvernarea Sectorului de Securitate – DCAF din Geneva, Elveția. Afirmațiile și constatările din acest studiu aparțin autorului și nu reflectă neapărat poziția sau opiniile finanțatorului sau ale Institutului.

Conținut

Acronime.....3
Context.....4
Cadrul normativ.....6
Cadrul instituțional.....19
Punerea în aplicare a legii.....22
Controlul parlamentar asupra executării legii.....23
Concluzii și recomandări.....25

Acronime

ANI	Autoritatea Națională de Integritate
BNM	Banca Națională a Moldovei
CAI	Comisia agricultură și industrie alimentară
CAP	Comisia administrație publică
CDO	Comisia drepturile omului și relații interetnice
CEB	Comisia economie, buget și finanțe
CEM	Comisia cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media
CJ	Comisia juridică, numiri și imunități
CMD	Comisia mediu și dezvoltare regională
CNA	Centrul Național Anticorupție
CNPDCP	Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal
CSN	Comisia securitate națională, apărare și ordine publică
CPE	Comisia politică externă și integrare europeană
CPS	Comisia protecție socială, sănătate și familie
DGJ	Direcția Generală Juridică a Secretariatului Parlamentului
IGP	Inspectoratul General al Poliției
IPP	Institutul de Politici Publice
MJ	Ministerul Justiției
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
PAS	Partidul Acțiune şi Solidaritate
PDM	Partidul Democrat din Moldova
PSRM	Partidul Socialiștilor din Republica Moldova
SIS	Serviciul de Informații și Securitate
SPPS	Serviciul de Protecție și Pază de Stat

Context

Observarea parametrilor psihofiziologici în detectarea comportamentului duplicitar este atestată în anchititate, fiind utilizată, în mai multe sisteme de drept, ca suport probatoriu în constatarea vinovăției. Totuși, disimularea adevărului prin urmărirea tensiunii emoționale devine preocupare științifică mult mai târziu - în epoca modernă. Metoda testării cu utilizarea poligrafului a debutat ca mijloc special de investigaţii în anul 1917, ulterior afirmându-se ca metodă fundamentată ştiinţific, credibilă şi eficientă în prevenirea şi combaterea criminalităţii. Actualmente, potrivit unor calcule estimative, metoda se utilizează în mai mult de 75 ţări. Lideri în aplicare sunt SUA, Canada şi Japonia, metoda fiind vast aplicată și în Rusia. Poligraful este popular în mai multe ţări ale Europei (Belarus, Belgia, Bulgaria, Croaţia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Ucraina, Ungaria). Totuşi, trebuie să remarcăm că există țări în care utilizarea poligrafului este practic interzisă (Australia, Germania, Austria).

Poligraful este utilizat într-o multitudine de domenii, cele mai esenţiale fiind: activitatea specială de investigaţii; screening-ul personalului; investigaţiile interne. În recrutarea şi verificarea cadrelor, testarea cu utilizarea poligrafului s-a afirmat ca o metodă eficientă, aducând beneficii sporite la costuri reduse și asigurând optimizarea procesului de selectare a cadrelor, aprecierea corectă a personalului şi identificarea preventivă a eventualei neloialităţi. Evident, în acest proces, este importantă respectarea regulii de bază – pornind de la relativitatea concluziilor, rezultatele testării nu trebuie să fie unicul motiv pentru neangajare sau pentru eliberarea din funcţie, precum şi nu poate să servească în calitate de probă în vreo procedură pornită împotriva angajatului. Testarea cu utilizarea poligrafului trebuie să facă parte din procedurile de verificare, nesubstituind, însă, verificarea tradiţională a candidaților și titularilor funcţiilor. Rezultatele testării nu trebuie să substituie back-ground-ul profesional şi profesionalismul.

Țările lumii, în ceea ce privește reglementarea procesului de testare, au abordat diverse modele:

- reglementarea utilizării poligrafului printr-o lege specială separată (SUA, Lituania și Republica Moldova);
- reglementarea utilizării poligrafului prin dispoziţii legale speciale incorporate în legi aplicabile unui spectru mai larg de raporturi juridice (Polonia, Ungaria);
- reglementarea utilizării poligrafului prin acte subordonate legilor (Belarus, Rusia);
- nereglementarea propriu-zisă, însă aplicarea metodei pornind de la lipsa, în cadrul normativ existent, a vreunei restricții exprese de a o utiliza (Letonia, Ucraina).

În țările în care există legi separate în domeniu, aceste legi reglementează, în principal, utilizarea poligrafului în procedurile de recrutare şi verificare a angajaţilor agenţiilor de forţă, precum şi în cadrul investigaţiilor interne.

Republica Moldova este unul din puținele state care a dezvoltat o lege specială în domeniu - Legea nr. 269/2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf)[1] (Legea nr. 269/2008). Trebuie să recunoaștem că, în acest exercițiu, țara a fost mai degrabă motivată din exterior de către partenerii de dezvoltare, decât motivată intern. De altfel, Legea nr. 269/2008 a fost adoptată într-un an preelectoral, declarațiile și gesturile anticorupție fiind, în general, populare în campanii electorale.

Deși a intrat în vigoare la data publicării, 20 martie 2009, Legea nr. 269/2008 a rămas mulți ani fără aplicare, nefiind dezvoltat cadrul normativ subordonat legii. Implementarea a demarat doar în a doua jumătate a anului 2014, cu Hotărârea Guvernului nr. 475/2014 „Cu privire la unele măsuri de realizare a Legii nr. 269-XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf)”[2]. De altfel, și în acest exercițiu, guvernanții erau constrânși de angajamentele pe care și le-au asumat în relațiile cu partenerii de dezvoltare, neaplicarea poligrafului în recrutarea personalului (în special a judecătorilor și a procurorilor) fiind una din restanțele imputate constant.

Nici astăzi, după mai mult de zece ani de la adoptarea legii în domeniu, nu putem constata aplicarea plenară și eficientă a testării cu utilizarea poligrafului. Cauzele nereușitei sunt diferite: de la deficiențele cadrului legal până la lipsa unei reale voințe în aplicarea instrumentului anticorupție. Pe parcursul ultimilor ani, aspectele ce țin de utilizarea poligrafului au servit subiecte de cercetare[3], astăzi fiind necesară o actualizare a concluziilor și

[1] Lege privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), nr. 269/2008, Monitorul Oficial al RM, 2009, nr. 57-58, art. 161.

[2] Hotărârea Guvernului cu privire la unele măsuri de realizare a Legii nr. 269-XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), nr. 475/2014, Monitorul Oficial al RM, 2014, nr. 169-173, art. 521.

[3] Testarea benevolă cu aparatul poligraf a reprezentanților sectorului justiției, CAPC, Chișinău, 2013, http://capc.md/ro/publications/; Raport de evaluare a nivelului implementării instrumentarului anticorupție în sistemul judecătoresc, CAPC, Chișinău, 2017, http://capc.md/files/RAPORT%20DE%20EVALUARE_FINAL_2.05.2017_versiune%20finala.pdf; Raport: Monitorizarea modului de ocupare/încetare a funcțiilor publice în anul 2016, Promo-Lex, Chișinău, 2017, https://promolex.md/wp-content/uploads/2017/12/Raport-Promo-LEX_Monitorizarea-modului-de-ocupare_incetare-a-functiilor-publice-in-2016.pdf; Raport: Monitorizarea modului de ocupare/încetare a funcțiilor publice în anul 2017, Promo-Lex, Chișinău, 2018, https://promolex.md/wp-content/uploads/2018/06/Monitorizarea-modului-de-ocupare-incetare-a-functiei-publice-2017-1.pdf; Raport: Monitorizarea modului de ocupare/încetare a funcțiilor publice în anul 2018, Promo-Lex, Chișinău, 2019, https://promolex.md/wp-content/uploads/2019/05/Raport_Func%C8%9Bii-Publice_Promo-LEX.pdf; Raport: Monitorizarea modului de ocupare/încetare a funcțiilor publice în anul 2019, Promo-Lex, Chișinău, 2020, https://promolex.md/wp-content/uploads/2020/05/monitorizarea_ocuparea_incetarea_functii-publice_2020_RO.pdf

recomandărilor formulate. Tocmai în acest scop ne propunem abordarea aspectelor ce țin de cadrul normativ, cadrul instituțional și punerea în aplicare a legii, nu fără o tratare specială a modului în care s-a exercitat controlul parlamentar asupra executării legii.

În virtutea art. 31 din Legea nr. 269/2008, controlul parlamentar asupra testărilor cu utilizarea poligrafului îl exercită Comisia pentru securitatea națională, apărare și ordine publică (Comisie parlamentară). În pofida acestei obligații, Comisia parlamentară nu abordează subiectul decât la începutul anului 2018, fiind adoptată și o decizie în acest sens. Ulterior, însă, Comisia parlamentară nu pare să insiste asupra monitorizării evoluțiilor în domeniu, iar subiectul, din păcate, pare a fi abandonat cu desăvârșire.

Cadrul normativ

Așa cum am menționat, lege de bază în domeniu constituie Legea nr. 269/2008, potrivit căreia testarea se efectuează:

- la angajare în serviciu în cadrul instituțiilor specificate;
- la efectuarea controlului periodic sau selectiv al activității de serviciu în cadrul instituțiilor specificate;
- în cadrul anchetei de serviciu;
- în cadrul activității operative de investigații.

Astfel, sunt supuse testării, persoanele care:

- se angajează sau îndeplinesc serviciul în cadrul organelor Ministerului Afacerilor Interne (MAI), Centrului Național Anticorupție (CNA), Autorității Naționale de Integritate, Serviciului de Informații și Securitate (SIS) și Serviciului Vamal (SV);
- participă la concursul pentru numirea în funcția de judecător sau de procuror;
- participă la concursul pentru numirea în funcția de președinte sau vicepreședinte al ANI;
- doresc benevol să fie supuse testării.

De asemenea, testarea se aplică, dacă aceasta decurge din contractul de muncă, dar și din activitatea specială de investigații.

Respectiv, se disting testarea obligatorie și testarea benevolă, fiind concretizate temeiurile, dar și modul de organizare, efectuare, control și finanțare a testărilor. Autoritate coordonatoare în domeniu este Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului (Comisie de stat).

Legea conține prevederi în ceea ce privește organizarea și efectuarea testării, și anume:

- structura testării și mijloacele tehnice de testare;
- persoanele care asistă la testare;
- limba în care se efectuează testarea;
- cerințele față de poligrafolog;
- obligațiile, drepturile și răspunderea inițiatorului testării, poligrafologului, persoanei testate, asistentului poligrafologului, translatorului, avocatului;
- modul de utilizare a rezultatelor testării;
- modul de păstrare a materialelor testării;
- control și finanțe.

Normele din Legea nr. 269/2008, fiind oportune, nu sunt suficient de cuprinzătoare, concise, clare și previzibile. Inclusiv pentru acest motiv, prevederile, care conțin mai mulți factori de vulnerabilitate, sunt de o aplicabilitate incertă. Între factori de vulnerabilitate, sunt de remarcat:
- formulări lingvistice ambigui;
- conflicte ale normelor de drept;
- norme de trimitere și de blanchetă, norme în alb;
- discreții excesive în aplicare;
- lipsa/insuficiența mecanismelor de control;
- responsabilitate și sancțiuni necorespunzătoare.

O analiză detaliată actualizată a prevederilor legale, inclusiv propuneri concrete de îmbunătățire a acestora, se conține în tabelul ce urmează.

Prevederile Legii nr. 269/2008	**Obiecții și recomandări**
Art. 1	
În sensul prezentei legi, următoarele noțiuni principale semnifică: ... *testare cu utilizarea poligrafului* – totalitate de acţiuni netraumatizante, inofensive pentru viaţa şi sănătatea omului (incluzând şi testarea la poligraf), orientate spre verificarea de către poligrafolog a veridicităţii informaţiilor comunicate de persoana testată; ...	Poligrafologul nu poate evalua veridicitatea informațiilor comunicate de către persoana testată. În cazul în care informațiile oferite de către persoana testată nu pot fi verificate pe alte căi, concluziile privind veridicitatea sau lipsa veridicității acestora sunt imposibile. În definirea testării cu utilizarea poligrafului, de substituit cuvintele „verificarea de către poligrafolog a veridicității informațiilor comunicate de persoana testată” cu cuvintele „detectarea comportamentului simulat”. Recomandarea se reține și pentru art. 2.
Art. 2 alin. (2) literele b) și d)	

(2) Evaluarea veridicităţii informaţiilor comunicate de persoana testată se efectuează: ... b) la efectuarea controlului periodic sau selectiv al activităţii de serviciu în cadrul instituţiilor menţionate la art.7; ... d) în cadrul activităţii operative de investigaţii.	Pentru a da mai multă claritate normelor, dar și pentru a asigura corespondența acestora cu legislația specială, de expus în următoarea redacție: „(2) Testarea cu utilizarea poligrafului se efectuează: ... b) la efectuarea controlului planificat sau inopinat al activității de serviciu în cadrul instituțiilor menționate la art. 7; ... d) în cadrul activității speciale de investigații.”. Recomandarea se reține pentru întreg text al legii.
Art. 3 alin. (4)	
(4) Dreptul de iniţiere a testării se acordă Consiliului Superior al Magistraturii, Consiliului Superior al Procurorilor, organelor Ministerului Afacerilor Interne, Centrului Naţional Anticorupţie, Autorității Naționale de Integritate, Serviciului de Informaţii şi Securitate şi Serviciului Vamal. Testarea va fi efectuată de specialişti atestaţi în conformitate cu prezenta lege.	În cazul persoanelor care participă la concursul pentru numirea în funcție de președinte sau vicepreședinte al ANI (art. 4 lit. a/2) din Lege), dreptul de inițiere ar trebui să revină Consiliului de Integritate.
Art. 3 alin. (5)	
(5) Informaţia din materialele testării şi informaţia obţinută de participanţii la testare în cadrul acesteia nu pot fi divulgate fără consimţământul persoanei testate, cu excepţia cazurilor prevăzute de prezenta lege. Este inadmisibilă folosirea acestei informaţii în scopuri neprevăzute de prezenta lege.	În vederea respectării exigențelor tehnicii legislative, de expus în următoarea redacție: „(5) Materialele testării nu pot fi divulgate și utilizate decât în scopurile și condițiile legii”,urmând să fie concretizate condițiile.
Art. 4 lit. b)	
În cazurile prevăzute de prezenta lege, persoanele – cetăţeni ai Republicii Moldova, cetăţeni străini sau apatrizi – vor fi supuse testării dacă: …b) aceasta decurge din contractul de muncă; …	Nu este clar raționamentul prevederilor. Or, cazul este acoperit prin normele lit. a). Prevederile sunt confuze și ar putea fi aplicate ca temei abuziv de către orice angajator (public sau privat). Obiecția se reține și pentru art. 15 alin. (2). De revizuit normele.
Art. 6 alin. (1) literele c), e), f) și alin. (2)	
(1) Nu vor fi supuse testării: ... c)	Articolul impune anumite restricții în

persoanele de vârstă înaintată (la decizia poligrafologului); ... e) persoanele care suferă de afecţiuni prevăzute în Nomenclatorul contraindicaţiilor medicale, aprobat de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale; f) alte persoane cărora poligrafologul le contraindică motivat efectuarea testării. (2) Nu se efectuează testarea dacă persoana, obiect al iniţierii testării, prezintă aviz medical scris în care se indică termenul său de valabilitate şi care atestă că starea ei fizică şi/sau psihică poate provoca reacţii neadecvate în timpul testării la poligraf.	aplicarea testării cu poligraf a unui anumit cerc de persoane. Decizia privind două din acestea (prevăzute la alin. (1) literele c) și f)), este la discreția absolută și arbitrară a poligrafologului. Totodată, la alin. (1) lit. e) se conțin prevederi de blanchetă, iar la alin. (2) – prevederi prea generale. Pentru a da mai multă previzibilitate normelor: la alin.(1) lit. c) – de stabilit vârsta la depășirea căreia nu se aplică testarea; la alin. (1) literele e) și f), dar și la alin. (2) - de concretizat normele.
Art. 7	
Se supun testării obligatorii persoanele care participă la concursul pentru numirea în funcţia de judecător sau de procuror, persoanele care se angajează sau care îndeplinesc serviciul în cadrul organelor Ministerului Afacerilor Interne, Centrului Naţional Anticorupţie şi Serviciului Vamal.	Pentru a asigura corespondența cu art. 4 literele a) și a/2), de revăzut normele astfel încât acestea să fie aplicabile și președintelui, vicepreședintelui, angajaților ANI.
Art. 9	
Modul de efectuare, de către autorităţile abilitate, a testării obligatorii a persoanelor care cad sub incidenţa art. 7 se stabileşte de actele normative ale acestor autorităţi.	Prevederile constituie norme de blanchetă, lăsate la discreția absolută și arbitrară a autorităților înzestrate cu dreptul de a inția testarea. De delegat competența de reglementare Comisiei de stat.
Art. 10	
Refuzul persoanelor care cad sub incidenţa art. 7 de a fi supuse testării obligatorii nu va constitui unicul temei pentru neangajarea lor în serviciu sau pentru neadmiterea exercitării atribuţiilor de serviciu.	Prevederile sunt confuze. În cazul testării obligatorii, refuzul ar trebui să atragă neangajarea candidatului sau eliberarea din funcție a titularului. Totodată, este importantă completarea cu prevederi care ar statua că rezultatele testării nu poate constitui unicul temei pentru neangajarea în serviciu sau pentru neadmiterea exercitării atribuțiilor

	de serviciu.
Art. 17 alineatele (2)-(4)	
(2) La efectuarea testării se folosesc mijloace tehnice care corespund cerinţelor stabilite de legislaţie privind reglementarea tehnică. (3) Poligrafologul care, la efectuarea testării, utilizează un poligraf ce nu corespunde cerinţelor stipulate la alin. (2) poartă răspundere conform legislaţiei în vigoare. (4) În cazul persoanelor care cad sub incidenţa art. 7, se admite efectuarea înregistrărilor audio şi/sau video ale testării lor, după ce iniţiatorul testării prezintă un preaviz. Asupra oportunităţii unei astfel de înregistrări decide iniţiatorul testării.	La alineatele (2) și (4) – de dezvoltat normele prin reglementări speciale. La alin (4) – de prevăzut efectuarea înregistrărilor la solicitarea persoanei testate.
Art. 18	
La testarea persoanelor care cad sub incidenţa art.7, în afară de persoana testată şi de poligrafolog, în sală pot fi prezenţi: a) asistentul poligrafologului (cu permisiunea acestuia din urmă); b) translatorul (la dorinţa persoanei testate sau la decizia iniţiatorului testării).	Pentru a extinde prevederile și asupra testării benevole, dar și asupra avocatului persoanei testate, de expus articolul în următoarea redacție: „La testare, pot fi prezenți: a) asistentul poligrafologului; b) avocatul persoanei testate; c) translatorul.
Art. 20	
(1) Testarea se efectuează de poligrafolog, atestat în conformitate cu cerinţele prezentei legi. (2) Poligrafologul trebuie să corespundă următoarelor cerinţe: a) să fie cetăţean al Republicii Moldova; b) să aibă studii superioare în domeniul psihologiei; c) să aibă cel puţin 25 de ani. (3) Poligrafologul care efectuează testări este obligat să treacă o pregătire specială în modul stabilit de prezenta lege. (4) Se admite stabilirea, de către autorităţile abilitate cu dreptul de iniţiere a testării, a unor cerinţe suplimentare faţă de selectarea şi de formarea poligrafologilor care	Legea este lacunară în ceea ce privește modul de pregătire, reciclare, atestare și înregistrare a poligrafologilor. În ceea ce privește pregătirea, reglementarea este delegată Comisiei de stat (art. 30 alin.(1)), reglementarea modului de reciclare, atestare și înregistrare rămânând nedelegată. De delegat expres Comisiei de stat reglementarea modului de pregătire, reciclare, atestare și înregistrare a poligrafologilor. La alin. (2) lit. b) – de completat, în final, cu cuvântul „și psihiatriei”. Prevederile alin. (4) ar putea să creeze practici neuniforme și

efectuează testarea. (5) Poligrafologii, atestaţi în conformitate cu prezenta lege: a) sunt supuşi înregistrării în Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului; b) urmează reciclarea cel puţin o dată la 2 ani.	abuzive departamentale, fiind recomandabilă excluderea acestora. De altfel, legea este confuză în ceea ce privește statutul poligrafologului (subordonarea acestuia), fiind necesare clarificări în acest sens.
Art. 21	
(1) Iniţiatorul testării este obligat: a) să pună la dispoziţia poligrafologului materiale despre persoana care va fi testată; b) să prezinte poligrafologului lista factorilor de risc; c) să creeze poligrafologului condiţii necesare testării, în conformitate cu cerinţele stabilite de Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului; d) să informeze în scris persoana care va fi testată despre temeiurile juridice şi motivele testării; e) să obţină consimţământul testării al persoanei; f) să avizeze persoana în cauză cel târziu cu 24 de ore înainte de efectuarea testării despre intenţia de a efectua testarea, cu excepţia cazurilor când poligraful se utilizează în situaţiile care cad sub incidenţa art. 2 alin. (2) lit. c) şi d); g) să garanteze în scris persoanei testate că informaţia obţinută de la ea în cadrul testării nu va fi transmisă terţilor fără permisiunea ei prealabilă, cu excepţia cazurilor stipulate la art. 2 alin. (2) lit. d); h) să informeze persoana testată despre rezultatele testării; i) să organizeze testare repetată în cazurile şi în condiţiile stipulate la art. 23 alin.(2). (2) Iniţiatorul testării este în drept: a) să primească de la poligrafolog explicaţii privind tehnologia şi organizarea testării; b) să primească de la poligrafolog raport de cercetare a	La alin.(1): lit. a) – inițiatorul testării ar trebui să fie obligat să pună la dispoziția poligrafologului nu numai materialele despre persoana care va fi testată, dar și despre obiectul (circumstanțele) anchetei de serviciu, precum și informațiile relevante pentru testarea în cadrul activității speciale de investigații; lit. b) – factorii de risc trebuie să fie stabiliți în comun cu poligrafologul; lit. c) – norme de blanchetă; lit. f) – este recomandabil ca persoana care urmează a fi testată să fie informată în prealabil despre intenția inițiatorului în toate cazurile, termenul de 24 de ore fiind insuficient; lit. g) – reținem obiecția și recomandarea referitor la art. 3 alin.(5). La alin.(2): lit. b) – terminologie utilizată neomogen (a se vedea articolele 1 și 22 alin. (3) lit. e)); lit. c) – familiarizarea persoanei cu rezultatele testului trebuie să fie realizată într-un termen expres prevăzut de lege și util pentru a-și pune în exercițiu dreptul de a deplânge eventualele încălcări; lit. d) – aceasta ar trebui să fie o obligație a inițiatorului testării.

comportamentului simulat; c) să decidă cu privire la timpul informării persoanei testate despre rezultatele testării; d) să remită, cu titlu de iniţiativă, rezultatele testării către organele competente dacă aceste rezultate conţin informaţii ce constituie temei pentru bănuirea persoanei testate de pregătirea sau de săvârşirea unor acţiuni nelegitime prevăzute în Codul penal al Republicii Moldova.	
Art. 22 alin. (1) literele b), d), h)-j), alin. (2), alin.(3) lit. e)	
(1) Poligrafologul este obligat: ... b) să refuze testarea în cazul constatării relaţiilor de rudenie cu persoana testată; ... d) să execute cerinţele cu caracter metodic şi normativ stabilite de Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului; ... h) să păstreze secretul informaţiei care i-a devenit cunoscută în cadrul testării, cu excepţia cazurilor când această informaţie este transmisă în conformitate cu legislaţia în vigoare; i) să termine cercetarea persoanei testate, indiferent de etapa cercetării; j) să menţioneze expres că rezultatele testării sunt prezumtive, au pentru angajator o semnificaţie de orientare şi că nu pot constitui probe în cadrul vreunei proceduri. (2) Se admite stabilirea unor obligaţii suplimentare pentru poligrafologii care efectuează testări în privinţa persoanelor de sub incidenţa art. 7 şi art. 12. (3) Poligrafologul nu are dreptul: ... e) să expună în avizul său concluzii cu caracter juridic, medical, psihologic,	La alin. (1): lit. b) – de extins cercul persoanelor, după cuvântul „rudenie” a se completa cu cuvintele „și afinitate”; lit. d) – norme de blanchetă; lit. h) – reținem obiecția și propunerea formulate referitor la art. 3 alin. (5); lit. i) – prevederi confuze, care urmează a fi clarificate – ar putea să existe situații în care poligrafologul să fie în imposibilitatea obiectivă de a finaliza testarea – persoana refuză continuarea testării); lit. j) – norma care trebuie să fie valabilă pentru toate cazurile de testare – de expus în următoarea redacție – „j) să menționeze expres că rezultatele testării sunt prezumtive, au o semnificație de orientare și nu pot constitui probe în cadrul vreunei proceduri.” La alin.(2) – norme care ar putea nejustificat să genereze practici neuniforme – de exclus prevederile. La alin. (3) lit. e) – de revizuit normele – or, poligrafologul este specialist în psihologie.

psihiatric sau de alt gen în privinţa persoanei testate dacă nu este specialist în domeniul respectiv.	
Art. 23 alin. (1) literele b), d)-e), h)-i), alin.(2)	
(1) Persoana testată are dreptul: ... b) în cadrul discuţiei anterioare efectuării testării, să refuze să participe în continuare la ea, indicând sau neindicând motivele acestei decizii; ... d) să refuze să participe la efectuarea testării dacă înştiinţarea despre aceasta a fost făcută cu mai puţin de 24 de ore, excepţie făcând cazurile de sub incidenţa art. 2 alin. (2) lit. c) şi d); e) să prezinte concluzie medicală scrisă care să ateste că starea ei fizică şi/sau psihică ar putea provoca reacţii neadecvate în timpul testării la poligraf; ... h) să solicite, în calitate de iniţiativă, efectuarea testării repetate în cazurile de sub incidenţa art. 2 alin. (2) lit. c) şi d); i) să solicite efectuarea testării repetate de către același specialist poligrafolog sau de un altul în cazul dezacordului cu rezultatele testării, în conformitate cu prezenta lege. (2) Testarea repetată iniţiată de persoana testată se face din contul acesteia, cu excepţia cazurilor când ea se efectuează potrivit alin. (1) lit. i). ...	La alin. (1): lit. b) – persoana ar trebui să poată să refuze testarea la orice etapă; literele d)-e) - d)– reținem obiecția și recomandarea referitor la art. 6 alin. (2); literele h) și i) – de comasat prevederile. Este recomandabil ca testările repetate, de fiecare dată, să fie efectuate de un alt poligrafolog. La fel, ar fi importantă efectuarea testării repetate în cazul rezultatului neconcludent. Or, este evident că rezultatul neconcludent trebuie catalogat ca un test eșuat, fiind inadmisibil ca acesta să fie tratat similar unui rezultat pozitiv. La alin. (2) – tarifele testării repetate inițiate de persoana testată ar trebui să fie prevăzute prin lege.

Art. 24 alin. (2)	
(2) Asistentul poligrafologului poartă răspundere pentru divulgarea informaţiei care i-a devenit cunoscută în cadrul testării, conform legislaţiei în vigoare.	Norme de trimitere, fiind necesare prevederi care ar permite responsabilizarea asistentului, precum și care ar clarifica statutul acestuia.
Art. 25 alin. (2)	
(2) În timpul interviului anterior testării, din timpul testării la poligraf şi de după testare, translatorul are drepturile şi poartă răspunderea prevăzute de legislaţia în vigoare.	Norme de trimitere, fiind necesare prevederi care ar stabili cerințe pentru transaltor, obligația inițiatorului de a coopta un translator, acoperirea cheltuielilor în acest sens, mecanisme de responsabilizare a translatorului.
Art. 26 alin. (2)	
(2) Avocatul persoanei testate beneficiază de drepturi şi poartă răspundere pentru divulgarea informaţiei care i-a devenit cunoscută, conform legislaţiei în vigoare.	Norme de trimitere, fiind necesare prevederi care ar permite responsabilizarea avocatului, inclusiv pedepse aplicabile.
Art. 27	
(1) Dreptul de utilizare a rezultatelor testării aparţine iniţiatorului ei. (2) Rezultatele testării care demonstrează caracterul neautentic al informaţiei comunicată de persoanele testate de sub incidenţa art. 7 şi art. 12: a) nu constituie dovadă a caracterului neautentic al informaţiei comunicate; b) nu constituie unicul temei pentru suspendarea executării obligaţiilor	La alin. (1) – de oferit persoanei testate dreptul de a avea acces, cel puțin parțial, la materialele testării. Mai mult, ar putea să apară necesitatea utilizării rezultatelor, eventual – de orientare, în cadrul activității speciale de investigații, operate de către un alt organ decât inițiatorul, dar și de către instanța judecătorească în examinarea acțiunilor depuse în condițiile legii.

de serviciu ale persoanei testate; c) pot constitui temei pentru efectuarea unor măsuri suplimentare de verificare a persoanei.	De expus în următoarea redacție: „(1) Rezultatele testării nu se utilizează decât în scopurile și condițiile legii.”. La alin.(2) – norme formulate confuz și lacunar. De expus în următoarea redacție: „(2) Rezultatele testării: a) sunt prezumtive, au o semnificație de orientare și nu constituie probe în cadrul vreunei proceduri; b) nu constituie unicul temei pentru neangajarea persoanei testate; c) nu constituie unicul temei pentru suspendarea sau încetarea raporturilor de muncă cu persoana testată; d) constituie temei pentru efectuarea unor măsuri suplimentare de verificare a informațiilor obținute în cadrul testării.” De asigurat că alte legi, care reglementează statutul unor anumitor categorii de funcții, nu conțin prevederi contrare acestor norme.
Art. 29	
Încălcarea prevederilor prezentei legi este pasibilă de răspundere disciplinară, civilă, contravenţională sau penală, conform legislaţiei în vigoare.	Norme de trimitere, care necesită a fi acoperite prin prevederi speciale.
Art. 30	
(1) Principiile organizatorice ale	De completat cu prevederi care ar

efectuării testărilor de către autorităţile abilitate cu iniţierea testării, normele metodice unice de efectuare a acestor testări, precum şi modul de pregătire a poligrafologilor sunt stabilite şi controlate de către Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului. (2) Regulamentul Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului este aprobat de Guvern.	concretiza statutul organizațional-juridic al Comisiei de stat: modul de constituire; componența; atribuțiile și drepturile. Modul de funcționare ar putea fi dezvoltat printr-un act normativ subordonat legii.
Art. 32	
Controlul din partea procuraturii asupra respectării legislaţiei în timpul efectuării testărilor şi asupra caracterului legitim al deciziilor adoptate este exercitat de Procurorul General sau de unul dintre adjuncţii lui.	De revăzut prevederile - nu este clar raționamentul și modul în care un astfel de control ar fi justificat.

Este de remarcat că anumite prevederi ale Legii nr. 269/2008 au fost supuse și controlului constituționalității. Ne referim la normele din art. 4 literele a), a/1) și a/2) din legea citată, în coroborare cu normele art. 11 alineatele (10), (11) și (12) din Legea nr. 132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate (Legea nr. 132/2016). În speță: s-a declarat neconstituțional textul „și care a susținut proba detectorului comportamentului simulat (poligraf)” din art. 11 alin. (12) din Legea nr. 132/2016; s-au recunoscut constituționale art. 4 lit. a/2) din Legea nr. 269/2008 și art. 11 alineatele (10) și (11) din Legea nr.132/2016; s-a declarat inadmisibilă excepția de neconstituționalitate în partea ce ține de controlul constituționalității art. 4 literele a) și a[1]) din Legea nr. 269/2008.

- Hotărârea nr. 6/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 269 din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) și din Legea nr. 132 din 17 iunie 2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate (testul poligraf) (Sesizarea nr.147g/2017)[4] - în speță, s-a reținut că prevederile contestate pot contribui la selectarea unor persoane integre pentru funcția de președinte sau de vicepreședinte al ANI. S-a constatat că acest scop poate fi subsumat scopurilor legitime generale prevăzute de Constituție, cum ar fi celor de asigurare a

[4] Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 269 din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) și din Legea nr. 132 din 17 iunie 2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate (testul poligraf) (Sesizarea nr.147g/2017), nr. 6/2018, Monitorul Oficial al RM, 2018, nr. 157-166, art. 76.

securității naționale, asigurare a bunăstării economice a țării și prevenire a comiterii de infracțiuni. S-a observat că, totuși, testul la poligraf nu reprezintă o metodă științifică acceptată la nivel european sau internațional și un procedeu sigur de detectare a comportamentelor stimulate. Astfel, având un grad redus de certitudine, rezultatul acestuia poate aduce atingere, într-o pondere mare, dreptului de a participa la administrarea treburilor publice și dreptului la muncă. Practic, în cazul în care nu susțin pozitiv testul, candidații la funcțiile de președinte și vicepreședinte al ANI nu pot fi desemnați câștigători ai concursului. Din această perspectivă, s-a considerat că obligativitatea susținerii pozitive a testului la poligraf, prevăzută de Legea nr.132/2016, reprezintă o măsură disproporționată scopului.

În ceea ce privește cadrul normativ subordonat Legii nr. 269/2008, acesta cuprinde:

- Regulamentul privind organizarea și funcționarea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 475 in 19.06.2014;
- Nomenclatorul funcțiilor în care se angajează (îndeplinesc serviciul) persoanele care cad sub incidența articolului 7 din Legea nr. 269-XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 475 din 19.06.2014;
- Regulamentul cu privire la atestarea poligrafologului, precum și înregistrarea poligrafologului și a asistentului acestuia, aprobat prin Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, nr. 1 din 24.04.2015[5];
- Codul deontologic al poligrafologului și al asistentului acestuia, aprobat prin Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, nr. 2 din 24.04.2015[6];
- Normele metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului, aprobate prin Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, nr. 3 din 02.03.2016[7];
- Regulamentul privind răspunderea disciplinară a poligrafologilor și a asistenților acestora, aprobat prin Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, nr. 1 din 30.11.2017[8].

[5] Regulamentul cu privire la atestarea poligrafologului, precum și înregistrarea poligrafologului și asistentului acestuia, aprobat prin Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, nr. 1 din 24.04.2015, https://cna.md/public/files/hotarirea_CSTUP_nr._1_din_24.04.2015.PDF

[6] Codul deontologic al poligrafologului și al asistentului acestuia, aprobat prin Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, nr. 2 din 24.04.2015, https://cna.md/public/files/hotarirea_CSTUP_nr._2_din_24.04.2015.PDF

[7] Normele metodice unice de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului, aprobate prin Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, nr. 3 din 02.03.2016, https://cna.md/public/files/hotarirea_CSTUP_nr._3_din_02.03.2016.PDF

Evident, legea precară în domeniu a determinat calitatea acelor normative subsecvente. Cu titlu de exemplu, pornind de la Nomenclatorul funcțiilor care cad sub incidența Legii nr. 269/2008, testarea nu se aplică conducătorilor autorităților (SIS, MAI, CNA, SV), tocmai aceste funcții fiind cu cele mai sporite riscuri de corupție.

Autoritatea	Funcțiile care cad sub incidența art. 7 din Legea nr. 269/2008
SIS	- ofiţer de informaţii şi securitate (cu excepţia directorului şi directorilor adjuncţi); - funcţionar public; - angajat civil.
MAI	- funcţionarii publici cu statut special din cadrul autorităţilor administrative şi instituţiilor subordonate MAI, cu excepţia subofiţerilor din cadrul Serviciului Protecției Civile și Situației Excepționale; - funcţionarii publici şi personalul de deservire tehnică din cadrul MAI, autorităţilor administrative şi instituţiilor subordonate a căror funcţii prevăd lucrul cu informaţiile atribuite la secret de stat.
CNA	- şef de direcţie generală; - şef adjunct de direcţie generală; - şef de direcţie; - şef adjunct de direcţie; - şef de serviciu; - șef adjunct de serviciu; - şef de secţie; - şef adjunct de secţie; - ofiţer superior de urmărire penală pentru cazuri excepţionale, ofiţer superior de urmărire penală, ofiţer de urmărire penală; - ofiţer superior de investigaţii pentru cazuri excepţionale, ofiţer superior de investigaţii, ofiţer de investigaţii; - inspector principal, inspector superior, inspector; - expert principal judiciar, expert superior judiciar, expert judiciar; - specialist, specialist coordonator; - consultant, consultant superior, consultant principal.
SV	- şef de departament; - şef-adjunct de departament; - şef de direcţie; - şef adjunct de direcţie;

[8] Hotărârea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului cu privire la aprobarea Regulamentului privind răspunderea disciplinară a poligrafologilor și asistenților acestora, nr. 1 din 30.11.2017, https://cna.md/public/files/Hot_r_rea_CSTUP_nr._1_din_30.11.2017.pdf

- şef de birou vamal;
- şef adjunct de birou vamal;
- şef de post vamal;
- şef adjunct de post vamal;
- şef de secţie;
- şef de serviciu;
- inspector principal;
- inspector superior;
- inspector.

Mai grav, actele normative subordonate (Regulamentul privind organizarea și funcționarea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului) extind nejustificat competențele Comisiei de stat și asupra poligrafologilor din domeniul privat, aceștia nefiind, de fapt, vizați de Legea nr. 269/2008.

Cadrul instituțional

Așa cum am menționat, coordonarea activității poligrafologilor și asistenților acestora, precum și coordonarea/controlul procesului de efectuare a testărilor cu utilizarea poligrafului, este exercitat de către Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului.

Potrivit reglementărilor, Comisia de stat deține următoarele atribuții:

- aprobă norme metodice unice de efectuare a testărilor la poligraf, codul deontologic al poligrafologului şi al asistentului poligrafologului, regulamentul privind răspunderea disciplinară a poligrafologilor şi asistenţilor acestora, alte instrucţiuni şi regulamente, în vederea realizării sarcinilor din domeniul de competenţă;
- atestează şi înregistrează poligrafologi ai autorităţilor abilitate cu dreptul de iniţiere a testării, precum şi poligrafologi din domeniu privat;
- verifică respectarea cerinţelor de efectuare a testărilor la poligraf;
- examinează plângerile în privinţa poligrafologilor şi asistenţilor poligrafologilor, precum şi încălcările deontologice comise de aceştia;
- înregistrează şi ţine evidenţa asistenţilor poligrafologilor;
- face propuneri privind perfecţionarea legislaţiei în domeniul său de activitate;
- sesizează autorităţile abilitate despre încălcările comise în domeniul aplicării testării la poligraf în vederea tragerii la răspundere a persoanelor;
- asigură cooperarea şi schimbul de experienţă cu autorităţile abilitate cu drept de iniţiere a testării de peste hotare, precum şi cu organizaţiile internaţionale de profil.

În exercitarea atribuţiilor sale, Comisia de stat are următoarele drepturi:

- solicită şi obţine de la autorităţile în care este aplicat poligraful informaţiile necesare pentru desfăşurarea activităţii sale;
- solicită şi obţine de la autorităţile în care este aplicat poligraful date statistice concrete şi informaţii despre utilizarea poligrafului în procesul de selectare a cadrelor şi în activitatea specială de investigaţii;
- invită la şedinţele Comisiei de stat persoane care dispun de cunoştinţe speciale în problemele ce ţin de competenţa şi activitatea Comisiei.

Potrivit reglementărilor, Comisia de stat este obligată să prezinte rapoarte anuale despre activitatea sa Comisiei parlamentare. Rapoartele anuale ale Comisiei de stat trebuie să se publice pe paginile web ale instituţiilor specificate, cu excepţia informaţiei ce vizează activitatea şi personalul SIS.

Comisia de stat este formată din 7 membri, condusă de un preşedinte, care este asistat în activitatea sa de un secretar. În caz de necesitate, pot fi înfiinţate grupuri de lucru pentru realizarea anumitor sarcini concrete. Preşedintele este ales prin vot secret dintre membrii Comisiei de stat cu majoritatea voturilor acestora, pentru o perioadă de 2 ani.

Membrii de drept ai Comisiei de stat sunt persoane desemnate de:

- Procuratura Generală (PG);
- SIS;
- CNA;
- MAI;
- SV;
- Consiliul Superior al Magistraturii;
- Consiliul Superior al Procurorilor.

Atribuțiile membrilor Comisiei de stat	
Preşedintele	- prezidează şedinţele; - reprezintă Comisia de stat în relaţiile cu autorităţile publice; - stabileşte data şi ora desfăşurării şedinţelor după consultarea membrilor; - solicită informaţiile necesare pentru organizarea şedinţelor; - semnează procesele-verbale ale şedinţelor; - desemnează un vicepreşedinte din rândul membrilor care, în lipsa sa, îi exercită atribuţiile; - desemnează secretarul Comisiei de stat, din cadrul instituţiei pe care o reprezintă.

Secretarul	- pregăteşte materialele aferente activităţii, întocmirea cărora îi este încredinţată de către preşedinte sau vicepreşedinte; - convoacă şedinţele, la iniţiativa preşedintelui sau a oricărui alt membru, asigurând buna lor desfăşurare; - informează membrii, invitaţii despre ordinea de zi a şedinţei şi proiectele documentelor ce vor fi puse în discuţie; - exercită controlul asupra realizării deciziilor adoptate; - asigură activitatea grupurilor de lucru create; - asigură păstrarea proceselor-verbale ale şedinţelor şi a hotărârilor adoptate.
Membrii	- înaintează propuneri ce ţin de domeniul de activitate; - participă la discuţii şi iau decizii asupra subiectelor propuse spre examinare; - apreciază corectitudinea deciziilor luate şi întreprind măsuri pentru realizarea lor; - participă la adoptarea de hotărâri prin vot şi îşi expun, după caz, opinia separată; - prezintă informaţia necesară pentru desfăşurarea activităţii.

Actualmente, Comisia de stat are următoare componență, secretar fiind Igor Carabețchi, inspector principal al Secţiei resurse umane, CNA.[9]

Componența Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului	
Victor Filip	şef Secţie resurse umane, CNA – președintele Comisiei
Dorel Musteață	preşedinte interimar al CSM
Angela Motuzoc	președintele CSP
Eduard Bulat	procuror-șef Secție politici, reforme și management al proiectelor din cadrul Direcției politici, reforme și protecția

[9] CNA, Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, Despre comisie, https://www.cna.md/tabview.php?l=ro&idc=109&t=/Comisia-de-stat-pentru-testari-cu-utilizarea-poligrafului/Despre-comisie

	intereselor societății a PG
Victor Crețu	şef al Direcţiei securitate internă, SIS
Eugeniu Șevciuc	şef Direcţie securitate internă şi anticorupţie a Serviciului protecție internă și anticorupție, MAI
Maxim Alexei	şef adjunct al Direcţiei integritate şi supraveghere, SV

În ceea ce privește poligrafologii, actualmente sunt atestați 4 poligrafologi și 1 asistent.[10]

Poligrafologi atestați	
MAI	1
CNA	1
SIS	2

Punerea în aplicare a legii

Așa cum am menționat, deși a intrat în vigoare la data publicării, 20 martie 2009, Legea nr. 269/2008 a rămas mulți ani fără aplicare, nefiind dezvoltat cadrul normativ subordonat legii. Implementarea legii a demarat doar în a doua jumătate a anului 2014, cu Hotărârea Guvernului nr. 475/2014 „Cu privire la unele măsuri de realizare a Legii nr. 269/XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf)”.

Evident, aprobarea tardivă a actelor normative subordonate a determinat inaplicabilitatea prevederilor Legii nr. 269/2008 pentru o perioadă îndelungată. Comisia de stat s-a convocat în prima sa ședință la 30 octombrie 2014[11], primii trei poligrafologi fiind atestați la 02 martie 2016[12].

În pofida reglementărilor, autoritățile nu publică, pe paginile sale web, informații privind procesul de testare. Reamintim că este exonerat de această obligație doar SIS. În acest sens, anumite informații sunt livrate doar

[10] CNA, Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, Poligrafologi atestați, https://www.cna.md/tabview.php?l=ro&idc=125&t=/Comisia-de-stat-pentru-testari-cu-utilizarea-poligrafului/Poligrafologii-atestati&

[11] CNA, Comisia de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, Ședința nr. 1 din 30.10.2014, https://www.cna.md/doc.php?l=ro&idc=122&id=1345&t=/Comisia-de-stat-pentru-testari-cu-utilizarea-poligrafului/Activitate/edinte-ale-comisiei/Sedinta-CSTUP-nr-1-din-30102014

[12] CNA, Hotărârile Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului, nr. nr. 4-6 din 02.03.2016, https://www.cna.md/lib.php?l=ro&idc=123&t=/Comisia-de-stat-pentru-testari-cu-utilizarea-poligrafului/Activitate/Hotariri-i-decizii-ale-comisiei&

de către CNA[13] - în perioada anilor 2016-2018 au fost testate 215 persoane. CNA a raportat și efectuarea testelor la solicitarea Procuraturii și ANI. În fapt, celelalte autorități, cu excepția SIS, nu par nici să solicite, nici să efectueze teste cu utilizarea poligrafului.

Inițiator	Persoane testate	Rezultat negativ	Rezultat pozitiv	Rezultat neconcludent	Persoane neangajate	Persoane demise	Persoane testate în cadrul cauzelor penale
				Anul 2016			
CNA	55	22	26	7	14	3	2
Procuratura	8						0
Total	**63**						**2**
				Anul 2017			
CNA	108	55	41	12	26	1	1
Procuratura	37						0
ANI	3						0
Total	**148**						**1**
				Anul 2018			
CNA	4	1	3	0	0	0	0
Procuratura	0						0
ANI	0						0
Total	**4**						**0**

Controlul parlamentar asupra executării legii

Așa cum am menționat, în conformitate cu art. 31 din Legea nr. 269/2008, controlul parlamentar asupra efectuării testărilor este exercitat de către Comisia pentru securitatea națională, apărare și ordinea publică. Executarea Legii nr. 269/2008 a fost pe agenda Comisiei parlamentare în data de 23 ianuarie 2018, când au fost audiate autorități cu competențe în domeniu.[14]

[13] CNA, Notă informativă privind mersul implementării Legii nr. 269/2008, 22.01.2018, https://www.cna.md/doc.php?l=ro&idc=147&id=1881&t=/Comisia-de-stat-pentru-testari-cu-utilizarea-poligrafului/Activitate/Rapoarte-de-activitate/Nota-informativa-a-CNA-din-22012018-privind-mersul-implementarii-Legii-nr269-XVI-din-12122008

[14] Parlamentul RM, Ordinea de zi a ședinței Comisiei securitate națională, apărare și ordine publică, 23.01.2018, http://parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=cHHwmBRbgJo%3d&tabid=130&mid=507&language=ro-RO

Urmare a acestui exercițiu, Comisia parlamentară a adoptat Decizia „Cu privire la controlul parlamentar asupra executării Legii nr. 269-XVI din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf)”, Decizia CSN nr. 35 A din 01.02.2018[15].

Constatările Comisiei parlamentare	- **prevederile Legii nr. 269/2008 sunt lacunare, iar unele dintre ele sunt ambigui sau contradictorii;** - **deși Legea nr. 269/2008 a fost adoptată în 2008, de facto, aceasta a început să fie pusă în aplicare odată cu aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Comisiei de stat pentru testări cu utilizarea poligrafului prin Hotărârea Guvernului nr. 475 din 19.06.2014, hotărâre aprobată în vederea executării legii;** - **o problemă constituie lipsa poligrafologilor, asistenților poligrafologilor atestați și înregistrați, a aparatelor poligraf, a birourilor specializate pentru testare și a altor mijloace tehnice necesare testării;** - **având în vedere bugetul de stat auster, autoritățile împuternicite întâmpină dificultăți în ceea ce privește identificarea surselor financiare pentru procurarea detectoarelor comportamentului simulat (poligraf) și pentru asigurarea procesului de instruire inițială și periodică a poligrafologilor, costurile acestor mijloace tehnice și servicii fiind considerabile;** - **aparatul poligraf nu este inclus în Lista oficială a mijloacelor de măsurare și a măsurilor supuse controlului metrologic legal, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1042/2016[16], fapt care ar putea genera litigii în instanță;** - **o problemă este și lipsa testelor standardizate pentru subiecții testați la poligraf.**

Comisia parlamentară elaborase și un set de recomandări în vederea îmbunătățirii situației.

[15] Parlamentul RM, Decizia Comisiei securitatea națională, apărare și ordine publică cu privire la controlul parlamentar asupra executării Legii nr. 269-XVI din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf), CSN nr. 35 A din 01.02.2018, http://parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=CIsBZFXJCfk%3D&tabid=266&language=ro-RO

[16] Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Listei oficiale a mijloacelor de măsurare și a măsurărilor supuse controlului metrologic legal, nr. 1042/2016, Monitorul Oficial al RM, 2016, nr. 306-313, art. 1130.

Recomandările Comisiei parlamentare adresate Guvernului	- **inițierea unui grup de lucru competent în scopul elaborării actelor normative de modificare a prevederilor legale în vigoare ambigui și neclare referitoare la forța probatorie a testărilor la poligraf, examinarea și identificarea unor soluții legale cu privire la certificarea standardizată a acestora;** - **identificarea surselor financiare din bugetul de stat pentru procurarea aparatelor poligraf pentru autoritățile care actualmente nu le dețin, precum și pentru asigurarea procesului de instruire inițială și continuă a poligrafologilor;** - **examinarea oportunității creării unui centru unic și independent de testare la detectorul comportamentului simulat, în cazul lipsei surselor financiare pentru obiectivele menționate.**
Recomandările Comisiei parlamentare adresate autorităților cu drept de inițiere a testărilor la poligraf	- implicarea activă pentru instituirea funcțiilor de poligrafologi și asistenți ai poligrafologilor în cadrul statelor de personal ale acestora; - conștientizarea importanței rezultatelor testărilor la poligraf; - raportarea semestrială către Comisia parlamentară despre executarea respectivei decizii.

Totodată, Comisia parlamentară s-a angajat să monitorizeze anual implementarea deciziei, angajament pe care nu l-a realizat.

În scopul executării acestei decizii, Comisa de stat, prin decizia președintelui nr. 1 din 21.03.2018, a instituit un grup de lucru în vederea elaborării și prezentării propunerilor de modificare a legislației în domeniul efectuării testărilor la poligraf, un grup similar fiind instituit și prin ordinul Ministerului Justiției nr. 454 din 25.06.2018. Din păcate, nu sunt disponibile careva informații care ne-ar demonstra că grupurile de lucru au activat efectiv.

Concluzii și recomandări

În mod paradoxal, Republica Moldova, fiind una din puținele ţări care au dezvoltat o lege specială în domeniu, nici până astăzi, nu a reușit să asigure o aplicare plenară și eficietă a testului la poligraf în recrutarea personalului.

Evident, metoda nu garantează un serviciu public integru. Este recunoscută, inclusiv și de către poligrafologi, relativitatea rezultatelor testării, aceasta fiind determinată de factori de risc inerenți procesului, în special factori ce țin de condiţiile de testare, persoana testată, dar și poligrafolog. Mai mult, pornind de la specificul testării în recrutare, este recunoscut că poligraful este mai eficient în activitatea specială de investigații. Totuși, testarea la poligraf poate să optimizeze procesul de selectare a personalului, iar factorii de risc pot fi anihilaţi prin respectarea riguroasă a cerinţelor metodice, asigurarea condiţiilor adecvate testării, asigurarea independenţei şi calităţii poligrafologilor; utilizarea tehnicii (aparatelor poligraf) performante şi conforme standardelor tehnice.

Din păcate, cadrul normativ în domeniu nu este de o calitate care ar asigura eficiența testării. Nici cadrul instituțional nu este unul care ar facilita procesul. Buna parte a autorităților abilitate cu dreptul de a inița testarea, cum ar fi CSM, SV, MAI, nu-l pun în exercițiu. Motivele invocate sunt diferite: lacunele și deficiențele cadrului normativ; indisponibilitatea și imposibilitatea achiziționării aparatelor poligraf; deficitul poligrafologilor și lipsa oricăror posibilități, la nivel național, de a-i forma. Însă, mai grav este că autoritățile nici nu depun eforturi convingătoare în a depăși barierele. Cel mai grav, însă, că nici Comisia parlamentară nu pare a fi interesată de subiect.

Evident, redresarea situației necesită un complex de acţiuni multidimensionale (normative, metodice, organizaţionale, tehnice), cum ar fi:

1) Îmbunătăţirea cadrului legal (a se vedea propunerile detaliate în acest sens expuse mai sus), inclusiv prin:
   - clarificarea statutului poligrafologului și al asistentului poligrafologului (subordonarea acestora);
   - clarificarea temeiurilor și modului de efectuare a testărilor repetate, inclusiv a tarifelor;
   - asigurarea posibilității de a responsabiliza poligrafologul, asistentul poligrafologului, translatorul și avocatul;
   - garantarea drepturilor persoanei testate, inclusiv a dreptului de a avea acces, cel puțin parțial, la materialele testării;
   - redactarea normelor de drept astfel încât să se asigure că rezultatele testării sunt prezumtive, au o semnificație de orientare și nu constituie unicul temei pentru luarea unei decizii în privința persoanei testate, constituind, în același timp, temei pentru efectuarea unor măsuri suplimentare de verificare a informațiilor obținute în cadrul testării.

2) Reconsiderarea cadrului instituțional în domeniu – statisticile privind punerea în aplicare a legii demonstrează ineficiența celui existent. Cel mai potrivită ar fi încadrarea poligrafologilor în cadrul SIS, testarea urmând să facă parte din verificarea efectuată în condiţiile Legii nr.

271/2008 privind verificarea titularilor şi a candidaţilor la funcţii publice[17]. Testarea ar putea fi repetată cu o anumită periodicitate (cel puţin 1 dată la 5 ani), precum şi ar putea fi efectuată la promovarea în funcţie a agentului public. Acest model ar permite şi organizarea formării poligrafologilor în cadrului Institutului Naţional de Informaţii şi Securitate. În eventualitatea unui asemenea model, Comisia de stat își pierde din utilitate. De altfel, entitatea nu și-a demonstrat eficiența, iar, în ultimul an – 2019, practic, nu a fost funcțională. Prin recroirea cadrului instituțional într-un asemenea mod s-ar asigura independenţa poligrafologilor în relația cu inițiatorii testării – precondiție a unui proces eficient.

3) Odată cu modificarea Legii nr. 269/2008, va fi necesară și o inventariere a cadrului normativ subordonat legii, inclusiv a normelor metodice. În acest exercițiu, va trebui să se vegheze asupra faptului ca, prin acte normative ierarhic inferioare, să nu să se distorsioneze sensul și să nu să se depășească limitele reglementărilor cuprinse în lege.

4) Identificarea posibilităților de formare și reciclare a poligrafologilor, dar și asigurarea tehnică a procesului de testare, în special – soluționarea problemelor ce țin de asigurarea conformității tehnice a aparatelor poligraf.

5) Identificarea și alocarea resurselor, inclusiv financiare, necesare testărilor.

6) Informarea personalului asupra esenței metodei astfel încât să se anihileze repulsia și rezervele față de aceasta.

7) Asigurarea controlului parlamentar asupra executării legii – Comisia parlamentară ar trebui să aibă un rol activ în procesul de îmbunătățire a cadrului legal, în procesul de regândire a cadrului instituțional, dar și în procesul de monitorizare a executării legii. Comisia parlamentară ar trebui să repună subiectul pe agenda sa. Problematica ar trebui să fie examinată fundamental. Ulterior, anual, ar trebui să se revină la aspectele de bază, pentru a urmări evoluțiile. Deşi investigarea comportamentului simulat prin tehnica poligraf nu soluţionează întreaga problematică a calităţii serviciului public, metoda are un potenţial de valorificat în procesul de recrutare a agenților publici prin focalizarea asupra integrităţii ca valoare de bază.

[17] Lege privind verificarea titularilor și a candidaților la funcții publice, nr. 271/2008, Monitorul Oficial al RM, 2009, nr. 41-44, art. 118.